

Grayson Perry:

The Vanity of Small Differences

Uriel H. Caspi jr. אוריאל כספי

פברואר 2017

שבט תשע"ז

גרייסון פרי / The Vanity of Small Differences

בשנת 2012 החלו בטלוויזיה הבריטית שידוריה של התכנית "All in the Best Possible Taste", תכנית "לייף סטייל" זו הייתה שונה בתכלית מכל תכניות הערוץ.¹ את התכנית הנחה האמן הבריטי הידוע **גרייסון פרי** (Grayson Perry). פרי, קדר בריטי ואמן עכשווי, זוכה פרס טרנר לשנת 2003, ידוע באישיותו ויצירתו הפרובוקטיבית.² תכנית הטלוויזיה עקבה אחר המעמדות החברתיים וההיסטוריה, והתחקתה אחר הטעם המקומי, בשלושה אזורים ברחבי אנגליה במקביל. למעשה תכנית זו היא התשתית והמחקר לעבודתו המונומנטאלית של פרי "The Vanity of Small Differences" – שישה שטחי קיר רחבי מימדים (2 מטרים על 4 מטרים) הם תיעוד למסע העוסק בזהות, בחברה, במעמדות, במקומיות. כל שטיח מביא סצנות נרטיביות שונות מחיי היום-יום של בני המעמדות המודרניים באנגליה, לצד רפרנס ליצירות מובילות מתולדות האמנות.³ לטענתי, ביצירתו של פרי "The Vanity of Small Differences" קיימת הכנסת אורחים במובן האסת-אתי. בכתיבה זו, אנסה להביא הסברים ותיאורים התומכים בטענה הן ברובד הפנומנולוגי והן ברובד הפסיכואנליטי.

במבוא לקטלוג היצירה שהתפרסם בשנת 2013, מספר גרייסון פרי במילותיו על הבחירות האמנותיות שנעשו ותיאור היצירה והעשייה בעיניו. מתאים להתחיל בהסבר על שמה היצירה של פרי, שהינו פראפרזה על הביטוי "the narcissism of small differences" של זיגמונד פרויד מתוך "Civilization and its Discontents" (1930-1929) והוא מתייחס לעובדה שאנשים נוהגים להבליט את ההבדלים ביניהם כדי לייחד ולרומם את אישיותם אל מול אלה שמאוד דומים אליהם.⁴ תופעה חברתית זו, הנפוצה בקרב מעמד הביניים האנגלי (והחברה המערבית), היא, לפי פרי, יוהרה של ה'אינדיבידואל' ומכאן מגיע שמה של היצירה. במחקר חזותי שפרי עורך בבתי המשפחות האנגליות הממוצעות, הוא מוצא מרכיבים אסתטיים חוזרים במקומות שונים, ותוהה על מהותו של ה'טעם' האנגלי. מכאן הוא יוצא למסע נרטיבי המתאר בששת השטיחים, על חייו של טים רקוול (אנטי גיבור המושפע מדמותו של טום רקוול של האמן והקריקטוריסט הבריטי וויליאם הוגארת' מהמאה ה-18) מלידתו עד מותו הטרגי, תוך התקדמותו בסולם החברתי הבריטי העכשווי.⁵ האם את המרכיבים האסתטיים שהתגלו במחקר המקדים ועברו טרנספורמציה לשטיחים אפשר לפרש באופן אסת-אתי? לטענת עיתונאית ה'גארדיאן' הבריטי סוזנה מור, בהתייחסה לעבודתו של פרי, אסתטיקה

¹ Perry, G. Moore, S. Lowe, A. (2013)

² Klein, J. (2009)

³ Perry, G. Moore, S. Lowe, A. (2013)

⁴ ראה שם

⁵ ראה שם

ואתיקה משתבלים כאן, דבר שמשדר אי נוחות בשיח האמנותי הנרחב.⁶ תחושות 'אי נוחות' שמעלה מור, היא ללא ספק אחת ההרגשות של הצופים בשטיחים של פרי.

נביט תחילה בשטיח תחת הכותרת "The Adoration of the Cage Fighters".⁷ הסצנה מתרחשת בטרקלין בריטי מפואר של בני המשפחה, שם נראית אימו הצעירה מאוד של טים לבושה ומוכנה לבילוי, כשבזרועותיה העולל טים, מנסה לשחק באיפון של אימו. בינתיים ממתניות החברות של האם, לבושות במיטב האופנה הבריטית המוחצנת והחושפנית, מעשנות ודוחקות בחברתן האם שהגיעה העת לצאת לבילוי ו"תפטר" כבר מהתינוק. סצנה זו ודאי מעוררת מסרים של אחרות במובן הלוינסיאני. הסצנה העכשווית המתוארת, מנוגדת ומנותקת מהמקום בו היא מתרחשת. התפאורה היא טרקלין בריטי מסורתי, אצילי ומהודר, ונראה שנמצא בבית משפחה מהמעמד הגבוה. ברחבי הטרקלין מפוזרים חפצים שלא תואמים כלל לרוח החלל כמו קופסאות סיגריות ריקות, פחיות של משקאות אנרגיה, גביעים וחולצות של כדורגל וכיו"ב. הפריטים הללו, והחפצים ה"זרים" שהוכנסו לחלל, לצד הדמויות והסצנה, תלושים מהסדר המצופה על ידי המתבונן. האווירה הפרדוקסלית עוד יותר מודגשת לכשמבינים שהסצנה העכשווית מושפעת מדימויים דתיים. השטיח של פרי מהדהד את היצירה של צייר הרנסנס האיטלקי אנדריאה מנטניה "The Adoration of the Shepherds" (1450).⁸

בשטיח אחר "Expulsion from Number 8 Eden Close",⁹ נראים טים רקוול והחברה החדשה שלו. טים מביא את החברה לבית ה'נוברישי' של הוריו. בעקבות ויכוח בין טים לאמו ואביו החורג, מתרחש מהלך של גירוש מהבית העשיר אל ה'לא נודע'. כאן נכנס לתמונה נוכחותו וכוחו של האל הפאנאופטיקאני ג'ימי אוליבר.¹⁰ אוליבר, הידוע מהתרבות הפופולארית האנגלית כ"שף העירום", מעביר תחת הקשת בענן את טים וזוגתו אל משפחתה של בת הזוג, משפחה מהמעמד הבינוני, המקבלת אותם בשמחה. בסצנה זו יש המחשה מודרנית לאלוהות / הכוח האלוהי בדמותו המודרנית של אוליבר, דמות מפורסמת בבריטניה הידועה בעיקר כ'חורצת גורלות' בתכניות הריאליטי של הבישול. 'ההתגלות האלוהית' בסצנה, המתפרשת כאל כאחר, ככוח שמשנה את הכללים בסצנה - אוליבר מושיע את טים וזוגתו מהמריבה עם הוריו, מוריד גשם כבד ואופל על ביתם המהודר, וכבסצנה המדומה ל"גירוש מגן עדן" (ומושפעת מיצירתו של מסאצ'יו משנת 1425),¹¹ הם עוברים לחיק משפחתה של זוגתו, בביתם הקטן והחמים (טפטים ומוזיקה) המוצף באור השמש ובאושר. האירוע המתרחש בסצנה,

⁶ ראה שם

⁷ ראה נספח א

⁸ Perry, G. Moore, S. Lowe, A. (2013)

⁹ ראה נספח ב

¹⁰ Boulton, M. (2014)

¹¹ Perry, G. Moore, S. Lowe, A. (2013)

משנה את הכללים, שובר את המוסכמות החברתיות – הסערה היא בקרב המעמד הגבוה העשיר, בעוד שמחת החיים והשמש היא בקרב המעמד הנמוך, המעמד העובד.

הסצנה הבאה היא "The Upper Class at Bay"¹² ופה טים ואשתו כבר בשנות הארבעים המאוחרות. הם עשירים ומבוססים, אבל לא שייכים ל-Upper Class, כלומר למעמד החברתי הגבוה, האצולה הבריטית. בזמן טיול אחר הצהריים בזמן שקיעת השמש (רמז לבאות), הם רואים איל שנטרף על ידי כלבים. האיל, המאופיין כחיה וראש אדם, מדמה בסצנה את האריסטוקרטים והמעמד הגבוה, הלבושים בבגדי "טוויד" מחויטים. הלה נטרף על ידי "כלבי רשיות המס" הנטפלים לבשרם של האצולה ודורשים את כספם. הסצנה המביאה את האחרות לצופה, שיבוש הסדר הישן והחלפתו ב"מתעשרים החדשים" תחת חסותן של הרשויות, יש בה גם מאפיינים של בזות המתערבת בחייהם השלווים של טים ואשתו. הסצנה, השקטה ושלווה כביכול, המושפעת מהציור הרומנטי של תומאס גינסבורו "מר וגברת אנדרו" (1750)¹³, עוברת הפרעה וטלטלה נוכח המראה המזעזע של הכלבים הטורפים את האייל האריסטוקרטי. לצד אלה מופרעת מנוחתם על ידי מפגינים של תנועת האוקיופיי, הקוראת לשוויון כלכלי וצדק חברתי. מהסצנה הזו עולה גם שאלה של אתיקה מול מוסר, בהקשר החברתי-כלכלי. מדוע הרשויות מתנפלות רק ל"Upper Class" ועוזבת לנפשם את העשירים החדשים? מתעוררות כאן שאלות של הגינותו של הממסד המדומה בכלבים (האם הממסד הוא ככלבי טרף?) והצדק שלא נעשה כלפי קבוצות חברתיות ומעמדות בחברה הבריטי.

סצנה נוספת מהיצירה "The Vanity of Small Differences" היא שטיח המתאר את אירוע המוות של טים. "Lamentation"¹⁴, ההספד על מותו של טים, היא סצנה המתארת את הדקות לאחר תאונת דרכים של טים ואשתו. טים לא חגר את חגורת הבטיחות, ועל כן עף מהמכונית ונחבל קשות. אשתו ההמומה, אחוזה שוק טוטאלי, וברקע נראה התיק האישי שלה (בעיצוב יוקרתי של לואי ויטו הצרפתי) זרוק על הכביש וכל החפצים האישיים מפוזרים (כלל מגזין בו תמונת השער היא של טים ושלה). טים נראה שרוע לצד רכבו המפואר (פורשה), כשהעוברים ושבים מצלמים ומתעדים הכל באייפונים. נראה שלטים אין סיכוי לשרוד, אשתו לא מעזבה לגעת בדם וב"בזות", אלא שניים מעוברי האורח (השייכים למעמד הנמוך, אחת מהם היא אחות בבית חולים ציבורי) מנסים להציל את חייו, אך לבסוף נקבע מותו. טים, ערום, פצוע ומדמם נראה במרכז היצירה, עדות לאירוע המוות המתחולל בסצנה. המוות המובא כאן לצופה הוא ממש כמו תמונות הזוועה מתאונות הדרכים המופצות בעיתונות. היצירה מרפררת ליצירה של ון דר ויידן, צייר הרנסנס הצפוני, "ההספד לצלוב", בה נראה ישו שרוע בזרועות

¹² ראה נספח ג

¹³ Perry, G. Moore, S. Lowe, A. (2013)

¹⁴ ראה נספח ד

מריה ויוחנן האוונגליסט¹⁵. יש כאן מתחים בין הצופה, העוברים ושבים בסצנה, אשתו של טים, וטים עצמו. כולם (כולל הצופה) נוכחים ברגעי המוות של טים, המוות הוא במרחק נגיעה, אבל בעצם הוא נורא רחוק ומנוכר. המוות מסמן את הסוף של היצירה. הכסף, המעמד החברתי, האושר הרגעי, הטעם הטוב, כל אלה ברי חלוף, ולא ניתן להעריך מתי זה ייקרה. המוות, כאירוע המשנה את הכל, מוצג גם בצורה מאוד מאוד חיה, טריה וממשית.

ארצה להתייחס גם לרובד הטכני של היצירה. במאמר הנספח לקטלוג היצירה בשם "Tapestry Decoded" מאת Adam Lowe¹⁶, נראה שהמדיום בו בחר הפעם גרייסון פרי להתבטא מאוד מאוד מסקרן ומעורר תהיות. שטיחים, עבודה עמלנית הכרוכה בידע, במסורת ובממון רב, היו שמורים במשך מאות שנים ליצירות מלכותיות ותיעוד אירועים ממלכתיים. בדרך כלל, שטיחים הם מדיום השמור ליצירות מונומנטאליות, כאלה האמורות להתלות על הקיר ולהנציח רגעים חשובים – כמו הכתרת מלך, ניצחונות הירואיים וכדומה. יפה להזכיר את הקשר המטאפורי, בין הטכניקה שבה פרי בחר לבין הסצנות המופיעות והמהלך הנרטיבי. הטכניקה שבה שטיחים עשויים, אריגה מאופיינת בחוקים, ב"כלכלה" של שתי וערב. הטכניקה, הסדורה, המאופיינת בחוקתיות, פיקסליזציה, גריד, כעת היא פרוצה, כל אחד יכול להשתמש בה. היא כבר לא שמורה למלכים, בעלי הממון. בעידן המחשב והמיכון הממוחשב הכל נגיש. פרי מנצל פרצה זו, הוא לא מביא עוד סצנה מסורתית, אלא סצנות החורגות מהמקובל, מהמסורת. הסצנות המובאות כאן הן "אחרות" המאפיינת את החברה הבריטית המודרנית, יש להן ניחוח ביקורתי על השינויים בחברה, הן משקפות את המסע של פרי בעקבות החברה הסובבת אותו. הסצנות סותרות מטאפורית את האידיאולוגיה המאפיינת את השטיחים.

במאמרה של Suzanne Moore יש משפט שמתאים לסיום הכתיבה:

*"Perry looks at the ethics beneath the aesthetic choices"*¹⁷

לא בכדי היצירה של פרי עוטה גם רכיבים פנומנולוגיים ופסיכואנליטיים. לאחר מחקר ארוך ומרתק, הוא פולט תובנות שחלחלו בתודעה שלו כאמן, ומבטא אותן באופנים שונים – בכתיבה, בסמלים ובצבעים. הקומבינציה הייחודית (שרצוי לא לבלבל אותה עם 'פופ ארט') והמדיום הנבחר (מדיום ביצירותיו של פרי הוא אמירה בפני עצמה, למשל קדרות) הם למעשה המייחדים את היצירות שלו בנוף האמנותי העכשווי בבריטניה.

ביבליוגרפיה

¹⁵ Perry, G. Moore, S. Lowe, A. (2013)

¹⁶ ראה שם

¹⁷ ראה שם

Boulton, M. (2014). The vanity of small differences: Grayson perry
Modernism/Modernity, 21(3), 851-854. Retrieved from
<https://search.proquest.com/docview/1568036629?accountid=26364>

Perry, G. Moore, S. Lowe, A. (2013). The vanity of small differences. London :
Hayward Publishing

Klein, J. (2009). Grayson Perry. London: Thames & Hudson

נספח א

נספח ב

נספח ג

Т ПГОІ

